

*Саліхова О.Б., доктор економічних наук,
провідний науковий співробітник
ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»
Бак Г.О., аспірантка
ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»*

СТРАТЕГІЇ АЗІЙСЬКИХ КРАЇН З РОЗБУДОВИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ ЧЕРЕЗ ЗАЛУЧЕННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ТНК

***Анотація.** Розглянуто можливі варіанти стратегій країн, які намагаються досягнути економічного розвитку за рахунок використання технологічних ресурсів країн-донорів. Висвітлено ключові аспекти стратегій розбудови національної промисловості через залучення технологій транснаціональних корпорацій. Наголошено, що для економіки реципієнта технологій важливо визначити країну чи групу країн, в кільватері якої буде здійснюватися економічний розвиток. Досліджено теоретичне підґрунтя економічного розвитку азійських економік. На прикладі Республіки Корея продемонстровано реалізацію стратегії автономного від прямих іноземних інвестицій ТНК розвитку національного технологічного потенціалу, виявлено позитивні та негативні наслідки цього підходу. Обґрунтовано, що на сучасному етапі глобалізації жодна країна не зможе відтворити шлях Республіки Корея через зовнішні умови, встановлені Світовою організацією торгівлі (СОТ).*

***Ключові слова:** міжнародний трансфер технологій, прямі іноземні інвестиції, ліцензування, імпорт капітальних товарів, ТНК, технологічний потенціал, промисловість.*

Постановка проблеми. Представники азійського регіону є найцікавішими серед нових індустріальних країн для аналізу політики форсованої модернізації національної промисловості. І хоча цей регіон має багато дивовижних контрастів з точки зору механізмів залучення іноземних технологій, трансформаційні процеси мають спільні риси, обумовлені реалізацією стратегії технологічного наздогнання (technological catch-up strategy) з використанням інноваційних ресурсів ТНК. Піднесення азійських економік через розбудову національної промисловості відбулося завдяки вірно обраній стратегії, пріоритетом якої було формування інноваційних систем, розвиток людського капіталу та активізація національних досліджень і розробок (ДіР) як запорука збільшення здатності країни до освоєння нових технологій.

Мета дослідження полягає в оцінці особливостей розбудови національної промисловості азійських економік через залучення технологій ТНК та наслідків реалізації обраних ними стратегій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В останні роки як міжнародні організації, так і окремі науковці багато уваги приділяють вивченню феномену піднесення азійських економік [1–3]. Ці та інші роботи об'єднує намагання дослідників виявити детермінанти економічного та науково-технологічного розвитку країн, що змогли у досить обмежені терміни перетворитися з експортерів природних ресурсів на створювачів, виробників і постачальників національних високотехнологічних товарів та увійти до десятки найбільш розвинених економік світу.

Виклад основного матеріалу. Структура промислового розвитку азійських економік в основному вибудовувалася за моделлю «зграї гусей, що летять», розробленою японським економістом К. Акамацу у 1935 р. на прикладі промисловості Японії (в англійській версії його теорія з'явилася у 1962 р.). Він виявив, що країни розвиваються через поетапну індустріалізацію своїх економік шляхом переходу виробництва товарів стадій імпорт – місцеве виробництво – експорт в наступній послідовності [4, с.12–15]:

1. Товари народного споживання імпортуються країною, що розвивається, з відкритою

економікою, а експортуються менш технологічні товари або сировина. Іноді це має руйнівне значення для кустарної промисловості приймаючої країни, адже більшість працівників переміщуються до експортоорієнтованих галузей.

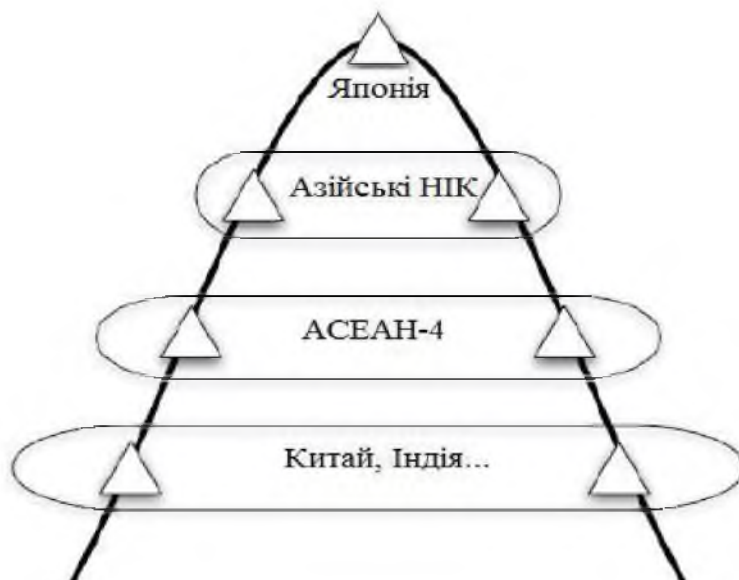
2. Внутрішнє виробництво імпортованих товарів починає поступово розвиватися за рахунок наявності внутрішнього ринку для таких товарів, що раніше був сформований імпортом. Даний процес супроводжується ростом національної свідомості до економічної незалежності, протекційної політики держави щодо підтримки галузей, що зароджуються. Імпорт менш технологічних (споживчих) товарів скорочується. Для розвитку внутрішнього виробництва споживчих товарів країна починає імпортувати більше капіталомісткі товари.

3. Внутрішнє виробництво споживчих товарів розвинене і конкурентоспроможне настільки, що надлишки виробництва починають експортуватися. На цьому етапі країна переходить у фазу зростання експорту.

4. Країна поступово скорочує експорт споживчих (менш технологічних) товарів на користь більш капіталомістких, які раніше імпортувалися для виробництва товарів, попереднього рівня. Виробництво споживчих товарів країна поступово починає розміщувати в інших, менш розвинених країнах.

Модель «зграї гусей, що летять» Акамацу застосував для пояснення індустріалізації менш розвинених країн за рахунок поступового перетворення імпортних товарних позицій в експортні. Він пояснював, що в умовах міжнародної торгівлі індустріалізація менш розвинених країн проходить по такому ж принципу – поступово від сировинних товарів до більш технологічних за рахунок технологічного надолуження на базі зростання частки імпорту капіталомістких товарів. Цю ж модель він застосовує для пояснення наздоганяючого розвитку країн: менш розвинені країни йдуть шляхом індустріалізації за країнами зі сформованими високотехнологічними галузями в порядку зграї гусей, що летять, де «провідним гусаком» є розвинена країна.

Кумагаї у роботі «Подорож по тасмній історії моделі гусей, що летять» [5] вказує на те, що для кожного регіону є своя провідна країна: є група країн, де Америка «веде зграю», Англія і Німеччина – ведуть регіон Західної Європи, а є регіон, де провідну роль відіграє Японія. Він визначив коло країн, що відносяться до «зграї» Японії, і саме ця модель регіонального розвитку визнається як парадигма «зграї гусей, що летять» (рис. 1).

Рис.1. Модель регіонального економічного розвитку «зграї гусей, що летять».

Джерело: укладено за [5, с. 6].

Узагальнюючи модель Акамацу відносно країн, що розвиваються, можна сказати, що країна за рахунок нарощування експортного потенціалу поступово починає накопичувати резерви капіталу і підвищувати кваліфікацію робочої сили, що призводить до поетапної індустріалізації промисловості та зростання капіталомістких галузей. Саме здійснення індустріалізації за рахунок розбудови національного потенціалу Акамацу вважає основним

елементом зниження вертикальної залежності від розвинених країн.

Учні Акамацу доповнили модель аналізом ролі накопичення капіталу, навчання в процесі роботи (learning-by-doing), роллю ТНК і ПП. Коджима представив її в таких вимірах [6]:

- ✓ раціоналізація виробництва – послідовний перехід від простих товарів до складних (від бавовняних до синтетичних волокон) – зростання доданої вартості в галузі, підвищення продуктивності;
- ✓ диверсифікація виробництва – послідовна поява нових індустрій від виробництва споживчих товарів до капіталомістких (від текстилю до сталі і далі до автомобілів) і розвиток експортного потенціалу.

За переконанням Коджими, зростання національної економіки відбувається на базі вказаних вище процесів, котрі є альтернативними і неможливими до одночасного їхнього застосування в умовах обмеженості капіталу і людських ресурсів. Вчений пояснює, що диверсифікація економіки відбувається за рахунок накопичення капіталу і переходу від трудомістких до капіталомістких галузей, тоді як раціоналізація стає можливою в умовах технологічного вдосконалення, використання ефекту масштабу, навчання в процесі роботи та прискорення життєвого циклу продукту в галузі. ПП, на його думку, призводять не тільки до вдосконалення виробничого процесу, а й в цілому формують основу для поліпшення інвестиційного клімату в країні, дозволяють передачу технологічного досвіду, втілюючи модель «зграї гусей, що летять» у життя. У випадку з регіоном Східної Азії передача технологічного досвіду відбувалася від Японії до Південної Кореї, Сінгапуру, Тайваню тощо.

Подальше поглиблення моделі «зграї гусей, що летять» здійснювалось вченими шляхом введення фактора ТНК. ЮНКТАД в «Доповіді про світові інвестиції за 1995 рік» наводить здобутки іншого учня Акамацу – Озави щодо ролі корпорацій у моделі «зграї гусей, що летять» [7, с. 285]. Вчений встановив, що присутність ТНК прискорює модель за рахунок виключення фази імпорту, в результаті чого приймаюча країна може відразу налагодити виробництво і експорт товару без тимчасових втрат на послідовний розвиток (рис. 2, 3). Як зазначено в доповіді, Японія, Республіка Корея, Сінгапур, Тайвань в процесі розвитку окремих галузей значною мірою поклалися на іноземні ТНК, а пізніше почали створювати свої ТНК. При цьому, особливістю всіх успішних країн Східної Азії є здатність перебувати в процесі постійної трансформації за рахунок здатності залучати інвестиції і технології, імітувати і навчатися на досвіді розвинених країн, у тому числі, через цілеспрямовану індустріальну політику держави [8].

Сучасна парадигма «гусей, що летять» явно передбачає, що ТНК є найважливіший канал для передачі технологій. Озава називає ці фірми «агентами з повторного використання порівняльних переваг» (agents of comparative-advantage recycling) [9]. Вчений також визнає, що, поряд з ПП, неакціонерні форми співпраці з ТНК, в тому числі ліцензування і субпідряд та інші механізми, мають розглядатися як важливі канали для передачі технологій.

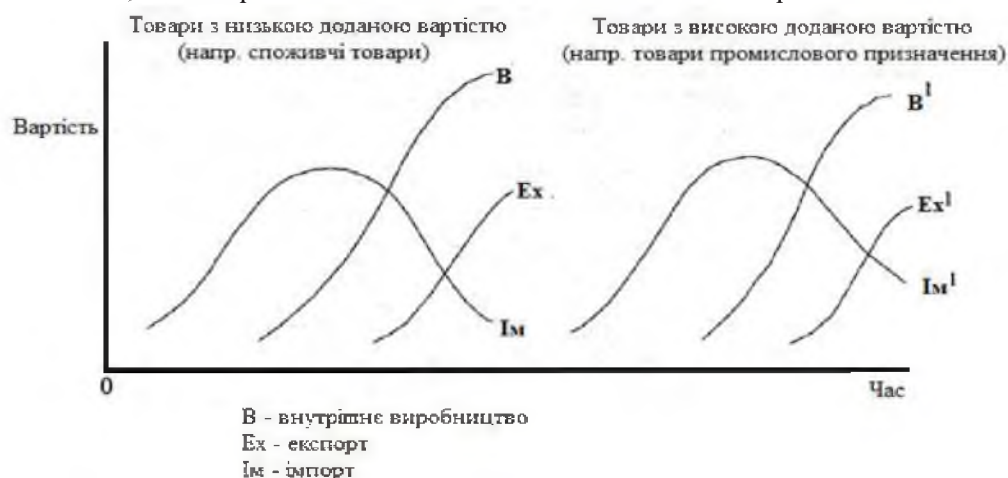
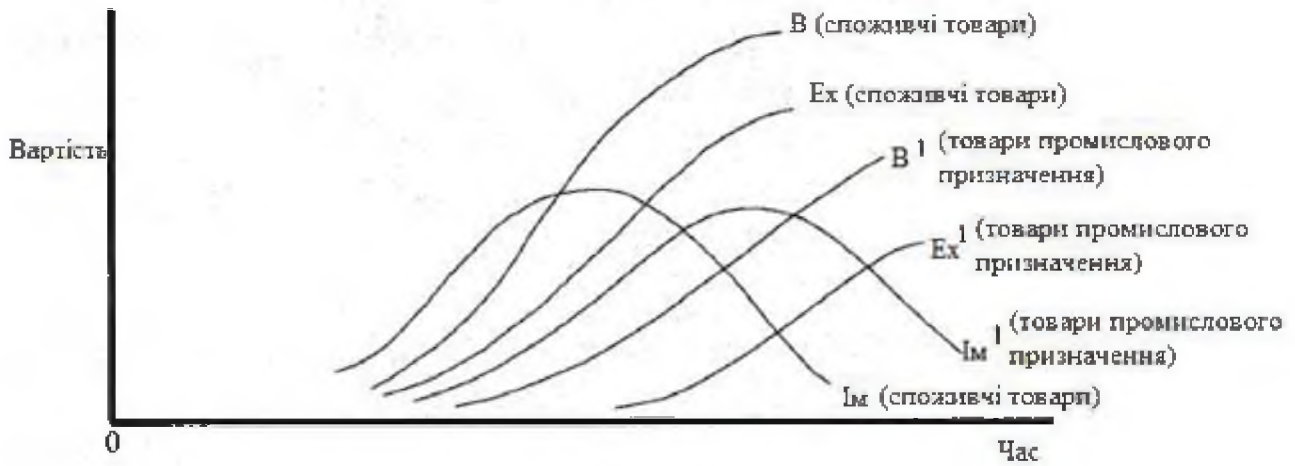

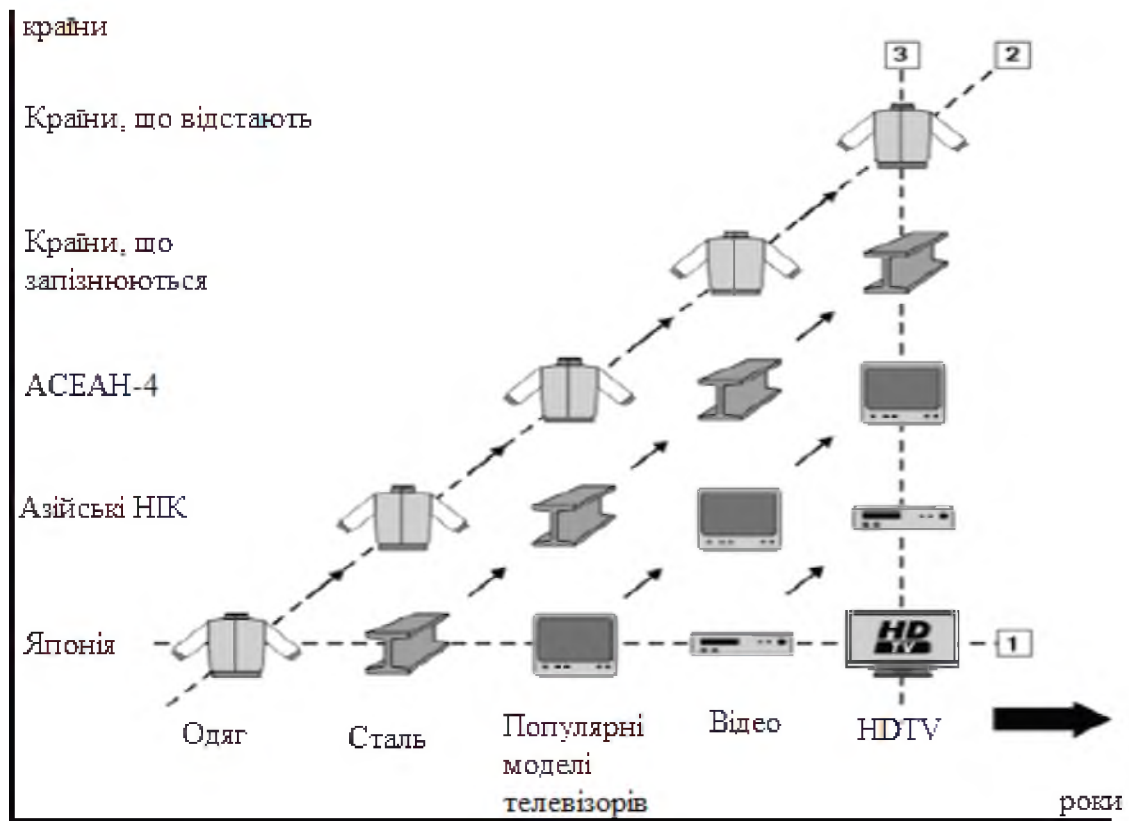
Рис.2. Основоположна модель промислового зростання за Акамацу.

Джерело: укладено за [7, с. 259].

Рис.3. ТНК разом з місцевим управлінням зростання нової індустрії (зростання, що стиснуто часом).

Окіта вважає [10], що в найбільш узагальненому вигляді модель «зграї гусей, що летять» може бути проілюстрована таким чином (рис.4).

Рис.4. Ілюстрація послідовної структурної трансформації країн Східної Азії.

Джерело: укладено за [10, с. 21].

Пояснити рис.4 можна таким чином: по напрямку 1 показаний процес диверсифікації економіки, у напрямку 2 – передача технологій, у напрямку 3 – спеціалізація країн в залежності від рівня індустріального розвитку.

Подані теоретичні положення є свідченням того, що країна-реципієнт технологій, яка висуває до ТНК вимогу залучення місцевої компоненти інвестицій, а також забезпечення ринку збуту продукції, виробленої афілійованими підрозділами, сприятиме стисненню в часі періоду, необхідного для створення конкурентоспроможної промисловості товарів широкого споживання і переходу до виробництва високотехнологічних товарів виробничого призначення. Таким чином, технологічні ресурси ТНК можуть стати підґрунтям для міжстадійного

розвитку економіки приймаючої країни.

Відповідно до регіонального аспекту парадигми «зграї гусей, що летять» очевидно, що для економіки-реципієнта технологій важливо визначити країну чи групу країн («провідного гусака»), в кільватері якої буде здійснюватися наздоганяючий розвиток. Для Кореї та інших азійських економік ним стала Японія.

Зазначена вище теоретична база покладена в основу розбудови національної промисловості азійських країн через залучення технологій ТНК. Дослідивши існуючі стратегічні рішення, якими скористалися ці країни [11], можна їх поділити на 2 категорії – автономні стратегії і стратегії залежності.

Автономна. В рамках цієї стратегії відбувається поступове нарощування потужностей національних компаній, починаючи з простих заходів, які з часом постійно вдосконалюються. Метою цієї стратегії є підвищення рівня виробництва у країні, досягнення позитивних показників у торгівлі, фінансах, освіті, навчанні, технологіях і зрушення промислової структури. Цей варіант передбачає вибіркові обмеження прямих іноземних інвестицій (ПІІ) та активні заохочення імпорту технологій у різних формах. Всі ці заходи, як правило, відбуваються на фоні стимулювання експорту товарів, особливо в тих галузях, які мають найбільший експортний потенціал. Яскравими прикладами успішної реалізації цієї стратегії є Республіка Корея і Тайвань – провінція Китаю.

Стратегічна залежність від ПІІ має суб-стратегії – прицільну і пасивну.

Прицільна залежність від ПІІ полягає в тому, що ТНК спрямовують ПІІ та здійснюють трансфер технологій через дочірні підприємства і філії, з метою активізації діяльності та вдосконалення технологій у тих сферах, де можна одержати високий рівень доданої вартості. Дана стратегія передбачає значні зусилля з боку урядів приймаючих країн щодо залучення ПІІ та посилення абсорбційної здатності країни задля забезпечення ефекту від іноземних технологій. Ці заходи містять: підвищення майстерності працівників, розбудову національних інституцій, розвиток інфраструктури та мережі постачальників, стимулювання проведення науково-технічної та інноваційної діяльності, створення науково-технологічних центрів. Найкращим прикладом реалізації такого варіанту є Сінгапур.

Пасивна залежність від ПІІ також базується на залученні іноземного капіталу, але в основному враховує ринкові інструменти для оновлення структури (враховуючи підвищення заробітної плати і збільшення можливостей). Основними інструментами для реалізації цієї стратегії є сприятливий режим для ПІІ, значні стимули для експорту, гарна інфраструктура, яка, в тому числі, сприяє здійсненню експортних операцій, а також дешева, проте, кваліфікована робоча сила. Досить часто у випадках реалізації такої стратегії підвищення кваліфікації працівників та внутрішня науково-технологічна діяльність не беруться до уваги ТНК-експортером технологій, при цьому національний промисловий сектор, як правило, розвивається у відриві від експортного сектора. Малайзія, Таїланд і Філіппіни започаткували таку стратегію.

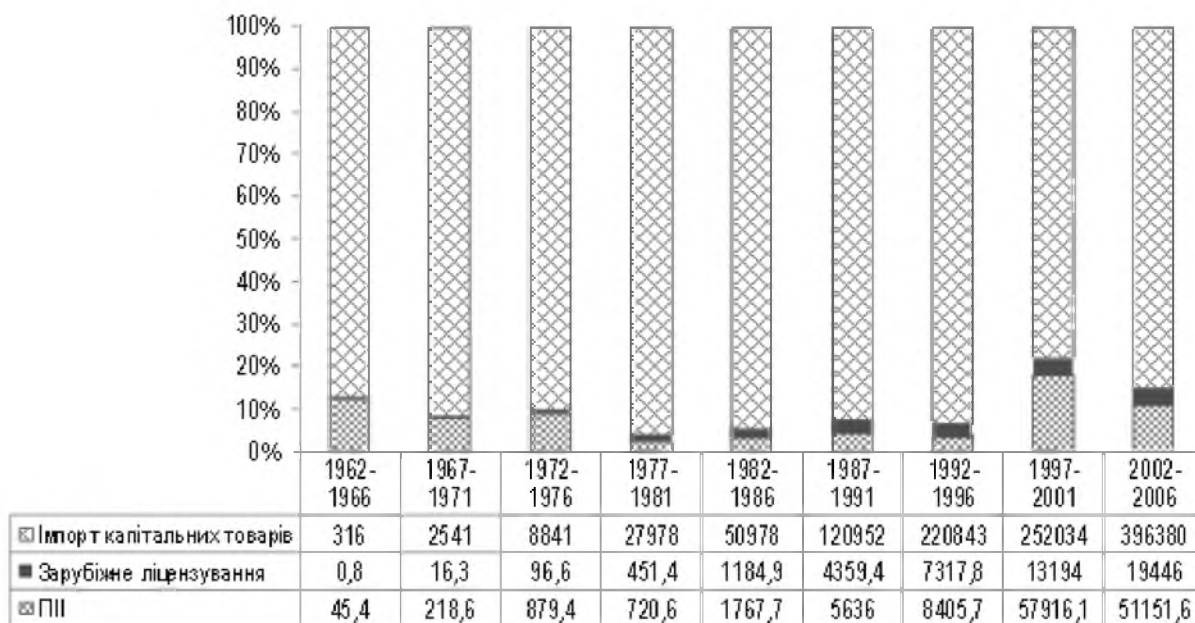
Ще одним напрямом розвитку національного технологічного потенціалу є реалізація стратегії *«реструктуризації промисловості у бік галузей із заміщення імпорту»*. Її суть полягає в тому, що національна економіка орієнтується на імпортозаміщення з поступовим зростанням експорту у довгостроковій перспективі у тих галузях, де вже сформовані (або майже сформовані) конкурентні переваги. Основним інструментом реалізації цієї стратегії є політика, спрямована на лібералізацію торгівлі та застосування стимулів для експорту (так, деякі країни у Латинській Америці діють в рамках регіональних торгових угод). Такі заходи дали поштовх модернізації, реструктуризації, розширенню окремих галузей промисловості разом з мережами постачальників. У деяких країнах основними учасниками процесу є національні підприємства, в інших – ТНК.

Основна відмінність (на наш погляд, її можна вважати не доліком) стратегії «реструктуризації» від «автономної» стратегії полягає у відсутності чіткої і скоординованої промислової політики з розвитку конкурентних переваг в експортоорієнтованих галузях, з вибірковою (або слабкою) розвитком навичок, технологій, інститутів та інфраструктури. Китай та Індія, як і великі

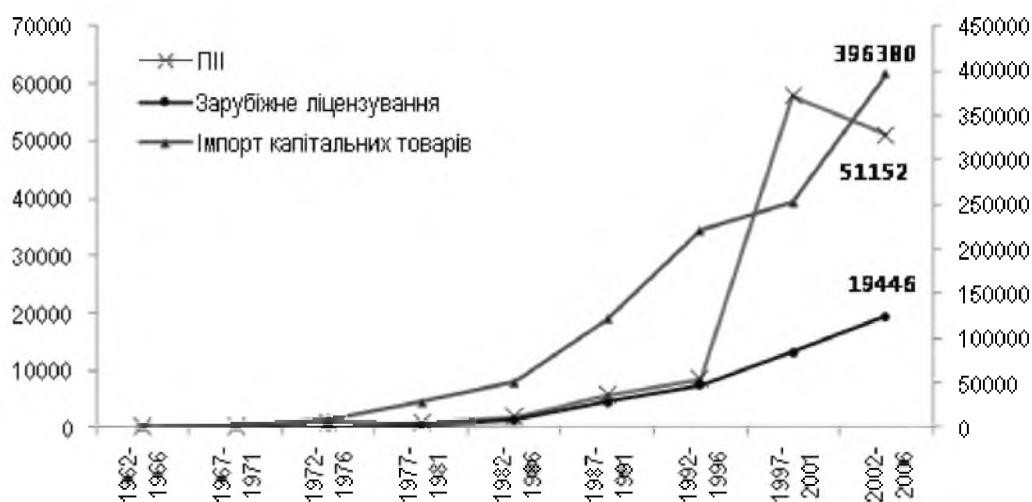
латиноамериканські економіки, застосовували цю стратегію. Багато інших країн використовують окремі її елементи.

Зазначені вище стратегії не виключають одна одну. Держави, зазвичай, об'єднують їх, з часом змінюючи комбінацію. Однак, ця типологія корисна як аналітичний інструмент. Як приклад розглянемо практику реалізації автономної стратегії Республіки Корея.

У 1962 р. Республіка Корея запустила перший п'ятирічний план розвитку національного господарства. Це (як і наступні плани) створило величезний попит на нові технології, який жодним чином не міг бути задоволений внутрішніми джерелами. Не маючи на той час технологічних можливостей, Республіці Корея довелося покладатися майже повністю на іноземні технології. На ранній стадії індустріалізації уряд країни переслідував дві мети: сприяння залученню іноземних технологій та розвиток абсорбційної здатності країни задля їх освоєння і відтворення. З різних альтернативних каналів для придбання технологій на зовнішніх ринках, таких, як ПІІ, придбання ліцензій та імпорт заводів «під-ключ» були найбільш ефективними засобами для країн, що розвиваються, які сприяли оволодінню новими виробничими навичками та досвідом у галузі управління. Оскільки країна застосувала різні способи мінімізації ПІІ, вони, як джерело капіталу і технологій, зіграли менш важливу роль для Кореї. Обмежувальна політика, спрямована на незалежність (автономію) від ТНК, була запроваджена через те, що іноземні корпорації розглядалися багатьма корейцями як загроза увічненню економічної і технологічної залежності, що посилює асиметричні відносини між промислово розвиненими країнами і країнами, що розвиваються. Придбання контрольних пакетів для іноземних компаній не дозволялися урядом країни за винятком випадків, коли це було умовою надання унікальних технологій чи просування експорту в міжнародні інтегровані види діяльності. Уряд втручався в основні технологічні контракти, щоб зміцнити можливості внутрішніх покупців та намагався максимізувати чисельність вітчизняних спеціалістів в інжинірингових контрактах ТНК, щоб розвивати базові технологічні процеси. Важливе значення для залучення іноземних технологій і доповнення ними місцевих зусиль мав зворотний інжиніринг, виробництво оригінального устаткування і зовнішнє ліцензування (рис. 5, 6).

Рис.5. Структура залучення технологій ТНК за видами каналів, млн. дол. США.
Джерело: укладено авторами за даними KOSTAT [12].

Рис. 6. Динаміка залучення технологій ТНК за видами каналів, млн. дол. США.

Джерело: укладено авторами за даними KOSTAT [12].

У процесі реалізації автономної стратегії Корея вдалася до довгострокових зовнішніх позик для фінансування промислових інновацій та інвестицій. Уряд країни залучив великомасштабні іноземні кредити і розподілив їх як інвестиції в пріоритетні галузі промисловості, що призвело до масового імпорту іноземних капітальних товарів і заводів «під ключ». Для оволодіння необхідними технологіями, промисловість пізніше здійснила зворотний інжиніринг імпортованих капітальних товарів.

У результаті запровадження автономної стратегії Корея стала найбільшим імпортером засобів виробництва серед азійських країн, що розвиваються, і спонукала свої фірми залучати найновітніші устаткування та технології (окрім випадків просування певного вітчизняного виробника). Поряд з цим, уряд спонукав до залучення іноземних експертів та перетікання кадрів з Японії (часто неформально) для вирішення технічних проблем.

Імпорт технологій стимулювався податковими пільгами: витрати, пов'язані з отриманням патентних прав, та плата за імпорт технологій були виключені з суми, що підлягає оподаткуванню; дохід від консультацій щодо технологій був звільнений від податку; іноземні інженери не сплачували податок на прибуток.

Залежно від галузей промисловості приватні компанії стикалися з різними обмеженнями щодо механізмів залучення іноземних технологій. Легка промисловість, зокрема виробники взуття, одягу, текстилю, виробники окремих проміжних товарів задля імпортозаміщення, а з ними виробники експортних товарів залучали іноземні технології за таким основним каналом, як імпорт заводів «під ключ», в рамках якого отримували контракти на OEM-виробництво (продукування оригінального обладнання) і технічну підготовку.

Корейські фірми більш за все виграли від контрактів на OEM-виробництво, тому що вони відкрили можливість для роботи з іноземними покупцями, які надали все: починаючи від дизайну продукту і матеріалів до контролю якості в кінці виробництва. Особливо це спостерігалось у виробництві одягу та електронної промисловості. Корея зробили великі інвестиції в машинобудування та хімічну промисловість. Для розвитку хімічної промисловості Корея віддала перевагу в основному імпорту заводів «під ключ», до якого увійшли програми технічного навчання як частини пакетів. У разі піднесення машинобудування, ставку було зроблено на ліцензійні угоди як механізм залучення необхідних іноземних технологій.

Разом із зазначеними вище заходами однією з опор корейської технологічної стратегії, спрямованої на незалежність від ТНК, було створення на базі величезних приватних конгломератів успішних експортерів та надання їм широкого спектра субсидій і привілеїв (включаючи обмеження входження ТНК на корейський ринок) для продовження стратегії зміцнення капітало- та технологічних видів діяльності, спрямованих на експортний ринок. Причина нарощування обсягів була очевидною: зважаючи на дефіцитні ринки капіталу, кваліфікованої

робочої сили, технологій та навіть на недостатню інфраструктуру, великі диверсифіковані фірми могли взяти на себе витрати та ризики впровадження дуже складних технологій, їхнього подальшого розвитку за допомогою власних ДіР, створення потужностей світового рівня, а також створення власних брендів та мереж збуту.

У 1960-х роках за участю президента, як голови, і міністрів з питань економіки, а також провідних представників бізнесу, політичних партій та представників наукових кіл на щомісячних нарадах політичне керівництво країни регулярно зустрічалося з провідними суб'єктами економічної діяльності в країні для вироблення відповідних керівних принципів діяльності як з боку держави, так і з боку фірм-експортерів. Експортні показники встановлювалися кожною фірмою з урахуванням прогнозованого обсягу продажів за кордоном. Уряд використав сукупне значення в якості важливого індикатора макроекономічної політики. Відносно фірм-експортерів застосовувалися експортні показники в якості неофіційної основи для отримання довгострокових інвестиційних кредитів. У результаті до кожного суб'єкта економічної діяльності були доведені відповідні правила та положення. З метою реалізації заснованої на експорті державної промислової політики уряд створив раду з економічного планування в якості «суперміністерства» за участю представників еліти, які відіграють вирішальну роль в плануванні розвитку, фінансуванні та координації політики. Була застосована система заохочень і покарань на основі критеріїв ефективності. Успішні експортери отримували суспільну вдячність і їм були присуджені нагороди за заслуги. Ці заохочення були знаком визнання досягнутої ефективності та підвищення кредитоспроможності фірми з точки зору комерційних банків. Ще більш важливим був той факт, що урядові нагороди створили величезний суспільний престиж для підприємців.

Цей початковий етап промислового розвитку Кореї, який відбувався за моделлю асиміляція імпортованих технологій (як зазначено у роботі Саліхової О.Б. [13]), супроводжувався активним накопиченням науково-технологічного та інноваційного потенціалу національної економіки. Для цього держава заснувала Корейський інститут науки і технологій (Korea Institute of Science and Technology – KIST) у 1966 р., на базі якого у 1971 р. було створено Корейський спеціалізований інститут проблем науки і технологій (Korea Advanced Institute of Science and Technology – KAIST) для підготовки інженерів світового класу, а також державні дослідні інститути у сфері важкої та хімічної промисловості, серед них: Корейський інститут машинобудування і металургії (KIMM), НДІ електроніки і телекомунікацій (ETRI), Корейський дослідний інститут хімічних технологій (KRICT), Корейський дослідний інститут стандартів і науки (KRIS), Корейський інститут енергетичних досліджень (KIER). На кінець 1970-х років їх було вже 27.

Ці заходи були спрямовані на посилення співпраці держави та бізнесу у процесі розбудови технологічної основи для форсованої модернізації промисловості.

Автономна стратегія мала свої плюси і мінуси. З позитивного боку, така політика дозволила Кореї придбати технології за нижчими цінами і не обмежила зусилля місцевих фірм розвивати свій власний потенціал, що часто нав'язуються ТНК. Отже, обраний підхід був ефективний у підтримці незалежності від домінування ТНК в національній економіці. Негативний ефект полягав в тому, що Кореї довелося відмовитися у доступі до новітніх технологій, які були доступні тільки через створення афілійованих структур ТНК. Обмежуючи ПП, Корея також не змогла встановити глобальні стандарти у національних бізнес-операціях. Набагато гірші наслідки для економіки країни мали масштабні іноземні кредити, які були залучені до фінансування масового імпорту капітальних товарів, заводів «під ключ» та ліцензій, що стали однією з причин фінансової кризи у 1997 р., що змусило технологічно сильні, але фінансово слабкі корейські фірми залучати ПП для вирішення проблем з рухом ліквідності. Задля цього уряд пішов на лібералізацію ПП і полегшення процедури злиття та поглинання. Це супроводжувалося прийняттям нового Закону про іноземні інвестиції та створенням служби одного вікна, створенням відповідного державного органу – Комітету з прямих іноземних інвестицій. Паралельно в країні відбулася лібералізація придбання землі. Іноземна участь була дозволена у великих державних підприємствах і ключових галузях промисловості.

Виходячи з корейського досвіду прискореної розбудови національної промисловості через

залучення технологічних ресурсів ТНК в рамках реалізації автономної стратегії можна зробити наступні висновки.

Висновки. При реалізації автономної від ПШ стратегії важливу роль у створенні основ для економічного зростання, що само підтримується, зіграли масштабне субсидування і здійснювана урядом країни координація приватних інвестицій, а також підтримання інституційних зв'язків з великими промисловими конгломератами. Оскільки оптимальна інституційна організація економіки постійно змінюється з часом, рішення про запровадження певних інститутів на сучасному етапі мають відповідати рівню економічного розвитку країни.

Успішна орієнтація Республіки Корея на зовнішній ринок протягом 60-х років була досягнута не шляхом лібералізації імпорту (якої майже не було), а шляхом надання субсидій для експорту (яких було чимало). В цей період Республіці Корея (як і іншим економікам регіону) дозволили використовувати ті механізми впливу, які вони вважали за потрібне для прискореного розвитку, зокрема, експортні субсидії, висування вимог до виробників використовувати у виробництві місцеві економічні ресурси країни, ув'язувати експорт з імпортом. Систематичні порушення міжнародних законів про патентні та інші права інтелектуальної власності та обмеження на потоки капіталів (у тому числі на ПШ), пряме кредитування також були задіяні. Всі ці заходи сьогодні або прямо заборонені міжнародними правилами, або ж дуже не схвалюються. Отже, Корея, яка успішно інтегрувалася у світову економіку до створення СОТ, мала дотримуватися менш суворих міжнародних норм. Можна сказати, що тодішні міжнародні правила торгівлі значною мірою надали їй режим «безкоштовного проїзду», і мобільність капіталу в той час ще не була такою високою. Виходячи з цього, на нашу думку, на сучасному етапі глобалізації жодна країна не зможе скопіювати досвід Кореї. Адже зовнішні умови для країн, що намагаються інтегруватися в сучасну світову економіку, досить сильно відрізняються від тих, які були до створення СОТ. Проте, інструменти, запроваджені Кореєю в процесі залучення технологічних ресурсів ТНК, мають бути враховані при створенні механізмів форсованої модернізації промисловості України.

Ефективність залучення технологічних ресурсів ТНК як компоненти сталого економічного зростання обумовлюється здатністю приймаючої країни до засвоєння іноземних технологій та пристосування їх до місцевих умов, в основі чого – значні національні капітальні інвестиції, здійснення ДіР, якісний кадровий потенціал, що забезпечується цілеспрямованою державною науково-технологічною, інноваційною, інвестиційною, промисловою та кадровою політикою.

Автономні стратегії, як показав досвід Республіки Корея, тягнуть за собою велику кількість інструментів промислової політики та супровідних заходів на ринках факторів, а також нових інститутів. Завдяки цьому відбувається широкомасштабний розвиток і поглиблення навичок і технологічних можливостей, а також посилюється здатність країни продукувати нові технології, необхідні вітчизняним підприємствам в їх намаганні стати значними глобальними гравцями. Ключовою складовою успіху запровадження зазначених вище заходів є здатність політичного керівництва створити національний консенсус для досягнення цілей промислово-інноваційного розвитку.

Список використаної літератури

1. Fosu Augustin K. Achieving Development Success: Strategies and Lessons from the Developing World / Augustin K. Fosu. – Oxford: Oxford University Press, 2013. – 560 p.
2. Ernst Dieter Technological Capabilities and Export Success in Asia / Dieter Ernst, Tom Ganiatsos, Lynn Mytelka. – NY : Routledge, 2003. – 360 p.
3. Lall Sanjaya Understanding FDI-Assisted Economic Development / Sanjaya Lall, Rajneesh Narula. – NY : Routledge, 2013. – 307 p.
4. Akamatsu Kaname A Historical Pattern of Economic Growth in Developing Countries. In: The Developing Economies, Tokyo, Preliminary Issue .1962. – №.1. – pp. 3 –25.
5. Kumagai Satoru A Journey Through the Secret History of the Flying Geese Model // IDE Discussion Paper. – № 158. –2008. – 22 p.
6. Kojima Kiyoshi The “flying geese” model of Asian economic development: origin, theoretical extensions, and regional policy implications // Journal of Asian Economics.– № 11.– 2000. – p.375–401.

7. World Investment Report: Transnational corporations and competitiveness. [Electronic resource]. – Mode of access: <http://unctad.org/>
8. Ozawa T. Foreign Direct Investment and Economic Development / T. Ozawa // Transnational Corporations. – 1992. – № 1 (February). – P. 52–73.
9. Ozawa T. The «flying geese» paradigm of FDI, economic development and shifts in competitiveness. [Electronic resource]. – Mode of access: <http://unctad.org/>
10. Sabro Okita Special presentation: prospect of Pacific economies / Okita Sabro // Pacific cooperation: issues and opportunities. Report of the Fourth Pacific Economic Cooperation Conference. Seoul: Korea Development Institute., 1985. – April 29 -May 1. – pp.18-29.
11. Investment and Technology Policies for Competitiveness: Review of Successful Country Experiences. – Herndon: United Nations Publications, 2003. – 71 p.
12. KOSTAT. [Electronic resource]. – Mode of access: <http://unctad.org/>
13. Саліхова О.Б. Високотехнологічні виробництва: від методології оцінки до піднесення в Україні : монографія / О.Б.Саліхова ; НАН України, Ін-т екон. та прогнозув. – К., 2012. – 624 с.

*Salikhova Olena, Ph.D., Professor of
«Institute of Economics and Forecasting of NAS of Ukraine»
Bak Halyna, graduate student
«Institute of Economics and Forecasting of NAS of Ukraine»*

ASIAN COUNTRIES STRATEGIES OF NATIONAL INDUSTRY DEVELOPMENT THROUGH MULTINATIONAL CORPORATION

***Abstract.** The possible strategies of countries that are trying to achieve economic development with the aim of use technological resources of donor countries are considered. The key aspects of national development strategies are determined due to modernization of national industry with the way of engaging technology of multinational corporation. It is emphasized that for recipient economy of technologies is important to identify the leading country or group of countries in the wake of which would be achieve economic development. The theoretical basis of the economic development of Asian economies is considered. The key aspects of national industry development strategies by engaging TNC technologies are highlighted. Realization of national technological potential strategy independent of TNC foreign direct investments is demonstrated on the example of the Republic of Korea. Positive as well as negative consequences of such approach are demonstrated. It is substantiated that at the present stage of globalization no country can repeat the way of the Republic of Korea due to external conditions established by the WTO.*

***Keywords:** international technology transfer, foreign direct investment, licensing, imports of capital goods, multinational corporations, technological capabilities, industry.*

References

1. Fosu Augustin K. Achieving Development Success: Strategies and Lessons from the Developing World / Augustin K. Fosu. – Oxford: Oxford University Press, 2013. – 560 p.
2. Ernst Dieter. Technological Capabilities and Export Success in Asia / Dieter Ernst, Tom Ganiatsos, Lynn Mytelka. – NY: Routledge, 2003. – 360 p.
3. Lall Sanjaya Understanding FDI-Assisted Economic Development / Sanjaya Lall, Rajneesh Narula. – NY: Routledge, 2013. – 307 p.
4. Akamatsu Kaname. Historical Pattern of Economic Growth in Developing Countries / Kaname Akamatsu. – Tokyo: Preliminary Issue. – 1962. – №.1. – P. 3-25.
5. Kumagai Satoru. A Journey Through the Secret History of the Flying Geese Model /Satoru Kumagai // IDE Discussion Paper. – 2008. – № 158 – 22 p.
6. Kojima Kiyoshi. The “flying geese” model of Asian economic development: origin, theoretical

- extensions, and regional policy implications // Journal of Asian Economics. – 2000. – № 11. – p.375-401.
7. World Investment Report: Transnational corporations and competitiveness. [Electronic resource]. – Mode of access: <http://unctad.org/>
8. Ozawa T. Foreign Direct Investment and Economic Development / T. Ozawa // Transnational Corporations. – 1992. – № 1. – P. 52–73.
9. Ozawa T. The «Flying Geese» Paradigm of FDI, Economic Development and Shifts in Competitiveness // UNCTAD. – 2011. [Electronic resource]. – Mode of access: <http://unctad.org/>
10. Sabiro Okita. Special presentation: prospect of Pacific economies / Okita Sabro // Pacific Cooperation: Issues and Opportunities // Report of the Fourth Pacific Economic Cooperation Conference. – Seoul: Korea Development Institute. – Vol. 4. – 1985. – P. 18-29.
11. Investment and Technology Policies for Competitiveness // Review of Successful Country Experiences. – Herndon: United Nations Publications, 2003. – 71 p.
12. KOSTAT. [Electronic resource]. – Mode of access: <http://unctad.org/>
13. Salikhova OB High-tech production from assessment methodology to rise in Ukraine / O.B.Salikhova. – National Academy of Sciences of Ukraine, Institute of Economics. – K., 2012. – 624 p.

*Салихова Е.Б., доктор экономических наук,
ведущий научный сотрудник ГУ
«Институт экономики и прогнозирования НАН Украины»
Бак Г. А., аспирантка ГУ
«Институт экономики и прогнозирования НАН Украины»*

СТРАТЕГИИ АЗИАТСКИХ СТРАН ПО РАЗВИТИЮ НАЦИОНАЛЬНОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ ПУТЕМ ПРИВЛЕЧЕНИЯ ТЕХНОЛОГИЙ ТРАНСНАЦИОНАЛЬНЫХ КОРПОРАЦИЙ

Аннотация. Рассмотрены возможные варианты реализации стратегий в странах, которые пытаются достичь экономического развития за счет использования технологических ресурсов стран-доноров. Показаны ключевые аспекты стратегий развития национальной промышленности путем привлечения технологий транснациональных корпораций. Отмечено, что для экономики реципиента технологий важно определить страну или группу стран, в кильватере которого будет осуществляться экономическое развитие. Исследованы теоретические основы экономического развития азиатских экономик. На примере Республики Корея продемонстрировано реализацию стратегии автономного от прямых иностранных инвестиций ТНК развития национального технологического потенциала, выявлены положительные и отрицательные последствия этого подхода. Обосновано, что на современном этапе глобализации ни одна страна не сможет воспроизвести путь Республики Корея через внешние условия, установленные Всемирной торговой организацией (ВТО).

Ключевые слова: международный трансфер технологий, прямые иностранные инвестиции, лицензирование, импорт капитальных товаров, ТНК, технологический потенциал, промышленность.